

nost chápat hudbu a její dějiny v širších estetických, kulturních, historických a společenských souvislostech.

Dr. Eliška Holubová ve svém příspěvku *Mirko Novák a jeho pojetí osobnosti Ludwiga van Beethovena* upozornila na to, že Mirko Novák byl v českém prostředí první, kdo se zaměřil na zkoumání Beethovenovy osobnosti a ne jen určitých aspektů jeho díla. Na základě Eggebrechtova přehledu srovnala Novákovo pojetí Beethovena s beethovenovskou recepcí světovou.

Dr. Jaroslav Sedlář, CSc. ukázal v příspěvku *Význam Novákovy stati Estetika forem mechanických* Novákův přínos pro teorii českého užitkového výtvarného umění. Shrnuje vývoj pojetí užitkového umění v Československu dvacátých let a rozebral Novákovy pojmy geometricko-abstrakčního citění a mechanické krásy.

Příspěvek dr. Olgy Settari, CSc. *Problém hodnocení v estetickém myšlení Otakara Zicha* se týkal názorů Novákovy předchůdce a jednoho z jeho učitelů. Settari se věnovala zejména Zichovým pojmům „hodnocení“, „estetické“, „mimoestetické“ a „chápání uměleckého díla“. Ukázala, nakolik je Zichovo dílo podnětené i pro dnešní marxistickou estetiku.

V diskusi se účastníci konference zabývali zejména Novákovým postavením ve vývoji československé meziválečné levice. Shodli se na tom, že tato oblast dějin českého a slovenského myšlení není dosud dostatečně prozkoumána a zhodnocena. Přitom právě zde — jak konečně ukázala i konference o Mirko Novákově — by i současná marxistická filozofie mohla čerpat mnoho hodnotných podnětů.

Ivana Holzbachová

ZEMŘEL DOCENT PHDR. BLAHOŠLAV ZBOŘIL

Dne 18. ledna 1962 zemřel někdejší docent brněnské filozofické fakulty Blahoslav Zbořil, autor známý u nás především svými pracemi z oblasti axiologie. — Blahoslav Zbořil se narodil 21. května 1901 ve Valašském Meziříčí. Po maturitě na II. českém státním gymnáziu v Brně v roce 1919 studoval filozofii a dějepis, a to nejdříve na Karlově univerzitě (jeho učiteli tam byli především František Krejčí a Emanuel Rádl) a potom na nově zřízené univerzitě brněnské, kde na něho nejvíce působil Josef Tvrďý.

Již ve své rigorózní práci *Filozofická skepse a její význam pro evropské lidstvo* (1924; téma zadal František Krejčí) se Zbořil přihlásil k „vědecké filozofii“; myslil tím na „nedogmatický pozitivismus“, jak se o něj tehdy pokoušel i Josef Tvrďý. V druhé polovině dvacátých let se ze svého filozofického hlediska snažil posoudit noetickou a etickou hodnotu náboženství. Reagoval tím nejen na poválečné oživení české „idealistické“ (tj. nábožensky orientované) filozofie, nýbrž i na vlastní náboženské zkušenosti: vyrůstal v rodině přísně protestantské, avšak už během studií zaujal k tradičním církevně náboženským představám kritický vztah. V člancích v České myslí odmítal náboženskou víru jako pramen poznání i teologické úsilí o modernizaci „křesťanského mýtu“. Jeho filozofické stanovisko mu však nedovolovalo jít přitom za hranice ontologického dualismu, který vedle věčně existující, avšak jen pasivní hmoty počítal i se stejně věčným, avšak aktivním principem životním a duševním. V křesťanství mělo svůj pramen i Zbořilovo přesvědčení, že posledním cílem a nejvyšší hodnotou lidského života je „absolutní dokonalost“, tj. dosažení vlastností, jež jsou křesťanstvím přičítány bohu: absolutní dokonalost leží ovšem v nekonečnu, lidstvo se jí může jen „asymptoticky přibližovat“.

Úvahy o náboženství, o jeho podstatě, přítomnosti i budoucnosti, přivedly Zbořila k otázkám etickým a axiologickým. (Rovněž v tomto ohledu sledoval cestu Josefa Tvrďého.) V problematice hodnot a hodnocení našel pak své životní téma. V třicátých letech mu po několika časopiseckých studiích věnoval i svou habilitační práci *Problém hodnot. Poznání, hodnocení a tvoření norem*, v níž se soustředil na otázku přesného určení vzájemného poměru těchto „tří základních funkcí lidského ducha“

a na vymezení pojmu hodnoty a stanovení vztahu ideálu a skutečnosti. (Spis vyšel v Moravské Ostravě roku 1947.) — Zbořil se habilitoval u I. A. Bláhy a J. L. Fischera; na vysoké škole však přednášel jen krátce, působil především jako středoškolský profesor, a to na gymnáziích v Brně a Uherském Hradišti.

Zbořil měl za to, že axiologie (zkoumající „hodnotu jsoucna, smysl světového dění a lidského života“) je po teorii poznání a ontologii „třetí základní filozofickou disciplínou, faktickým vyvrcholením a i závěrem obecné filozofie“. Hodnocení samo chápal jako druh poznání, jako proces, při němž je účasten hodnotící subjekt i hodnocený objekt; také hodnocení může být proto pravdivé nebo mylné. Hodnocení předpokládá sice vždy hodnotní soud, proti axiologickému racionalismu Zbořil však namítal, že tímto soudem vyjadřujeme mnohdy jen to, co cítíme; spolu s E. Goblotem uváděl, že například hodnocení-dávání přednosti může mít formu dynamickou (založenou na citu) nebo spekulativní (rozumovou).

Hodnocení je podle Zbořila poznání, v němž se objekt chápe „v jeho vztazích k tendencím živých totalit“; hodnoty tudíž spočívají „v souhlasu nebo nesouhlasu objektu a tendenci určité živé totality, ať jí je již jedinec nebo společnost, či popřípadě veškeren život“. Z tohoto vymezení hodnoty je zjevné, že Zbořil rozlišoval jednak hodnoty kladné a záporné, jednak hodnoty samé a hodnotní objekty, tj. předměty vyhovující zmíněným tendencím živých totalit. (O „živých totalitách“, popřípadě o „veškerém životě“, mluvil proto, poněvadž podle jeho soudu hodnocení není cizí ani zvířatům, byť se ovšem děje beze slov.)

Zbořilův axiologický „objektivní relativismus“ předpokládal, že se i v úžasné spleti hodnocení a hodnot, jejich individuálnosti, subjektivitě a historické podmíněnosti může najít kritérium, jež dovolí objektivní přehled o hodnotách. Zbořil je našel v existenci „nejvyšší všelidské hodnoty“, tj. v ideálu „aby v našem světě a životě nebylo žádných záporných hodnot“. Při vlastním třídění hodnot na hodnoty eudaimonistické, kognitivní, etické, estetické a náboženské (a potom při budování stupnic těchto základních hodnotních kategorií) se u Zbořila spojují empirické, především psychologické, sociologické a historické poznatky s filozofickou, na dedukci založenou spekulací. Vzhledem k tomu, že podle Zbořila „náboženské hodnoty“ vznikají syntézou jiných hodnot a jsou proto vzhledem k nim i „vyšší“, musíme dodat, že za náboženství Zbořil označoval vše, co podle jeho soudu nějak souvisí s „ideálem dokonalosti“; měl tudíž za to (jak mu to už kdysi vytýkal i František Krejčí), že je možné náboženství bez představy o existenci nadpřirozených sil.

Ve Zbořilových pracích jsou dodnes zajímavé a podnětné pasáže, např. ty, v nichž vedle „vyšší“ hodnot uvažuje o jejich dalších kritériích, o extenzitě a intenzitě hodnot: extenzita vede k rozlišování větších a menších hodnot, intenzita je pak dána „vyšší záporné hodnoty při neskutečnosti kladné hodnoty“ (velmi intenzivní jsou hodnoty, jež jako život, zdraví, potrava atp. bývají podmínkou realizace jiných hodnot). Vlastní výklad celé této složité látky Zbořil ve své habilitační práci uvedl dost podrobným přehledem historickým; až do vydání některých marxistických publikací v sedmdesátých letech šlo i z tohoto důvodu o studijní pomůcku toho druhu v naší literatuře jedinou. Problematiky hodnot a hodnocení se Zbořil dotýkal i ve svých eticky orientovaných přednáškách na mezinárodních filozofických kongresech v Paříži (1937) a Amsterdamu (1947).

Svým filozofickým dílem se Blahoslav Zbořil zařadil mezi ty osobnosti závěrečné fáze českého předválečného myšlení, jež se snažily rozvíjet „vědeckou filozofii“ překonáváním některých dogmatických omezení klasického pozitivismu (jak ho v české filozofii představovalo dílo Františka Krejčího). V letech po druhé světové válce se Zbořil zabýval i marxisticko-leninskou filozofií (z jejich pozic se také pokusil o kritiku filozofických stanovisek E. Macha a M. Heideggera) a v budování socialistické společnosti spatřoval cestu k realizování všech kladných hodnot lidského života.

Jiří Gabriel